

'Wij willen bij rechter principes toetsen: over zorgplicht farmaceuten en te dure medicijnen'

Farma ter verantwoording zoekt plekje als luis in de pels van de farmaceuten.

PW46 - 19-11-2021 | door Frans van den Houdt

Stichting Farma ter Verantwoording trekt ten strijde tegen farmapiraten die misbruik maken van hun economische machtspositie en geneesmiddelprijzen enorm verhogen. Graag willen de initiatiefnemers dat ook apothekers zich achter hen scharen. "Met een adhesiebetuiging laten apothekers het Nederlandse volk, maar vooral hun patiënten, zien hoe zij over het gedrag van farmaceuten en de hoge prijzen denken."

Blij dat er na drie jaar eindelijk een duidelijke uitspraak was tegen de "excessieve prijsverhoging" van CDCA door Leadiant, maar niet verrast, zegt Wilbert Bannenberg van de Stichting Farma ter Verantwoording over de boete van € 19,5 miljoen die de Autoriteit Consument en Markt (ACM) de farmaceut op 19 juli oplegde. "Iedereen dacht wel dat die case zou standhouden. Maar we zijn blij dat door die uitspraak duidelijk is gemaakt dat het businessmodel van farmapiraten niet langer wordt geaccepteerd, dat excessieve prijzen niet meer worden getolereerd en dat je daar een fikse boete voor krijgt."

Farma ter Verantwoording had op 7 september 2018 een handhavingsverzoek ingediend vanwege misbruik van de economische machtspositie door Leadiant, dat de prijs van CDCA (chenodeoxycholzuur) vijfhonderdmaal duurder had gemaakt: van € 308 per jaar naar € 153.500. Afgelopen zomer oordeelde de ACM dat inderdaad sprake was van economisch machtsmisbruik en legde de miljoenenboete op. "Leadiant werd inmiddels al door iedereen gezien als het zwarte schaap", zegt Bannenberg. "De industrie wil graag uitstralen dat alle andere schapen wit zijn, maar wij zien nog wel een paar grijze schapen in de wei."

De Stichting Farma ter Verantwoording is in juli 2018 opgericht om te bevorderen dat geneesmiddelen en andere medische technologieën op een duurzame en "maatschappelijk betamelijke wijze" beschikbaar zijn. De stichting pleit voor eerlijke prijsvorming en globale distributie van geneesmiddelen in lijn met nationale, Europese en internationale rechtsnormen. Naast het geven van voorlichting aan overheden en publiek, worden juridische acties uitgevoerd tegen "excessief hoge" geneesmiddelprijzen.

"Het gaat ons er niet per se om dat grote boetes worden uitgedeeld", licht Bannenberg toe, "maar vooral dat de businessmodellen die tot die hoge prijzen leiden, worden veroordeeld en veranderd. Het is een soort epidemie. Steeds vaker zie je dat met name weesgeneesmiddelen worden gekaapt en prijzen door het dak schieten. Voor een gentherapie tegen een zeldzame ziekte wordt € 1,9 miljoen gevraagd. Dat heeft niks meer met farma te maken; bedrijven zijn durfkapitalisten geworden, die alleen maar kijken waaraan ze nog meer geld kunnen verdienen."

De stichting onderzoekt op dit moment of een rechtszaak kan worden aangespannen tegen een

farmaceutisch bedrijf – in dit stadium kunnen nog geen details worden vrijgegeven – om een principe-uitspraak van de rechter te krijgen. “Wij willen bij de rechter bepaalde principes toetsen, over de zorgplicht van farmaceuten en de prijs van geneesmiddelen.”

Wilbert Bannenberg: “Het begint te schuiven. Nu Nederland nog.”

47 principes

Waar Farma ter Verantwoording steeds scherp op let is of farmaceutische bedrijven hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. “In principe hebben zij allemaal de VN Business and Human Rights Principles ondertekend; dat zeggen ze tenminste op hun website. Door VN-mensenrechtencommissaris Paul Hunt is die tekst omgezet naar 47 richtlijnen met verantwoordelijkheden voor de farmaceutische industrie. Aan het begin van de coronacrisis, toen ook wij daarop vol hebben ingezet, hebben we op basis van die principes gekeken wat farmaceutische bedrijven zouden moeten doen om de hele wereld aan voldoende vaccins te helpen.”

Dat resulteerde in de Good Covid-19 Company Practices. “Recht op gezondheid en toegang tot essentiële geneesmiddelen is een mensenrecht. Daarvoor moet de staat zorgen. En via wetgeving legt de staat dit vervolgens op aan de privésector. De zaak van Milieudefensie tegen Shell laat zien dat ook de rechter vindt dat de top van bedrijven die verantwoordelijkheid serieus moet nemen.”

Langs de meetlat gelegd van de Good Covid-19 Company Practices scoorden bedrijven goed op het openbaar maken van de resultaten van hun klinische proeven, zegt Bannenberg. “Zolang het geen geld kost doen ze het wel. Maar zodra ze bang zijn dat hun winst in het geding is, geven ze niet thuis.” Vandaar dat ze zich ook met hand en tand verzetten tegen het tijdelijk opschorten van de octrooien van hun vaccins om ook lagere inkomenslanden in staat te stellen goedkoop grote hoeveelheden vaccins te produceren.

“De machtige lobby van de farmaceutische industrie weet zoiets nog steeds tegen te houden. De mRNA-technologie kun je ook gebruiken voor andere ziekten zoals hiv, gewone griep en kanker bijvoorbeeld. Dus willen ze die kennis zelf houden. Dat geeft hun in de toekomst de mogelijkheid nog meer winst te maken. Zodra de langetermijnwinst in gevaar dreigt te komen,

zijn de meeste bedrijven niet bereid iets te doen.”

Zorgplicht

Farma ter Verantwoording wil dat er ook een zorgplicht komt voor farmaceuten die deze nu nog niet hebben, in tegenstelling tot apothekers, artsen, overheid, ziekenhuizen en zorgverzekeraars. “Als we hen ernaar vragen geven ze wel toe dat ook zij een soort zorgplicht hebben. Toen drie jaar geleden Leadiant voor het eerst in de picture kwam met CDCA zei toenmalig zorgminister Bruno Bruins dat er een gedragscode moest komen voor farmaceutische bedrijven, en na twee jaar kwam de Vereniging Innovatieve Geneesmiddelen (VIG) met een code op de proppen waar het woord geneesmiddelprijs niet eens in stond, al hebben ze er later wel de term ‘aanvaardbare prijzen’ aan toegevoegd. Onder toenemende maatschappelijk druk zagen ze in dat ze het echt niet konden weglaten. Het zou goed zijn als de zorgplicht van farmaceutische bedrijven bij wet wordt vastgelegd. Misschien kan een uitspraak van de rechter in de zaak die we nu onderzoeken daarbij helpen.”

Daarvoor is het essentieel leden van de Tweede Kamer te blijven bestoken met argumenten en informatie, want die realiseren zich onvoldoende dat farmaceuten volgens de wet zich niet als zorgaanbieder hoeven te gedragen, is de indruk van Bannenberg. “Natuurlijk kunnen wij die lobby niet alleen voeren, wij zijn een kleine stichting. De samenwerking met organisaties als Wemos (Werkgroep Medische Ontwikkelingssamenwerking), Artsen Zonder Grenzen en het KWF Kankerfonds is daarom ook erg belangrijk om de hoge medicijnprijzen te kunnen aanpakken. Want de situatie wordt op een gegeven moment onhoudbaar, zoals de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) onlangs waarschuwde. Als er niks gebeurt kunnen bepaalde geneesmiddelen straks niet meer worden vergoed.”

Discussie aanzwengelen

In de strijd tegen de hoge prijzen zijn ook de initiatieven van apothekers van cruciaal belang. Initiatieven van bijvoorbeeld het Amsterdam UMC om CDCA veel goedkoper zelf te gaan bereiden, van vier ziekenhuizen om samen met bereidingsapothek A15 (zie PW 32/33, 2021) de strijd tegen geneesmiddelkaping aan te binden, maar ook die van openbaar apothekers als Paul Lebbink die vele magistrale bereidingen voor zijn rekening neemt.

Superbelangrijk, beaamt Richard van Slobbe, lid van de Raad van Advies van Farma ter Verantwoording, maar in zijn ogen niet voldoende. “Ik zou graag zien dat de beroepsgroep een standpunt inneemt over onze activiteiten, en misschien zelfs bereid is ons te steunen met hand- en spandiensten”, stelt Van Slobbe.

“Want onze patiënten, de mensen die wij als apothekers dagelijks helpen, c.q. de schatkist en dus wij allemaal, zijn de dupe van die excessief dure medicijnen. We hebben altijd onze mond vol over van alles en nog wat, en nu het een kwestie betreft die ons direct aangaat, vind ik dat wij als beroepsgroep daar ook wel een uitgesproken mening over mogen formuleren.”

Van Slobbe denkt aan het door de KNMP agenderen van dit onderwerp op een ALV, en het plaatsen van adhesiebetuigingen door individuele apothekers op de website van Farma ter Verantwoording (<https://www.farmaterverantwoording.nl/nl/doe-mee/>). “Wij kunnen een speciale pagina opzetten waar apothekers kunnen laten weten dat ze onze denkrichting ondersteunen. Dat zou ik al heel belangrijk vinden.”

De vraag welke actieve rol apothekers verder nog kunnen of moeten spelen, is niet aan hem om te beantwoorden, vindt Van Slobbe. “Ik ga niet zeggen dat iedere apotheek over twee jaar weer

een bereidingsunit moet hebben. Dat zie ik ook niet gebeuren. Ik wil vooral graag de discussie aanzwengelen. En die begint bij het besef dat dit onderwerp voor ons als beroepsgroep extreem belangrijk is en je daarom stelling moet durven nemen.”

De uitspraak van de ACM over het economische machtsmisbruik door Leadiant maakt volgens Van Slobbe duidelijk dat ook een kleine speler – “Klein Duimpje tegen Goliath” – het verschil kan maken. “Met een adhesiebetuiging laten apothekers aan het Nederlandse volk, maar vooral aan hun eigen patiënten, zien hoe zij over het gedrag van farmaceuten en de hoge geneesmiddelprijzen denken. Dat is belangrijke PR voor apothekers.”

Richard van Slobbe: “Apothekers, neem stelling en steun ons.”

Luis in de pels

Dat hij met zijn stichting als luis in de pels wel degelijk invloed heeft, sterkt ook Bannenberg in zijn strijd lust en doorzettingsvermogen. Na veertig jaar strijd voor het recht op gezondheidszorg en essentiële medicijnen in alle delen van de wereld, wil hij dan ook niets horen over moedeloosheid.

“Als ik me moedeloos zou voelen was ik na mijn pensioen allang met m’n camper op stap gegaan of gaan wandelen. Juist nu de samenleving ons steeds meer gelijk geeft en achter ons gaat staan, en een investeerder als de ASN Bank heeft gezegd niet meer in oneerlijke farmaceuten te investeren, richt ik me met nog meer enthousiasme fulltime op allerlei acties.”

“Natuurlijk, op wereldschaal zie je nog steeds dat heel veel mensen niet over essentiële geneesmiddelen kunnen beschikken, maar het maatschappelijk besef daarover groeit. Die ongelijkheid wordt gezien en als onrechtvaardig beschouwd, en daar ben ik blij mee. Frankrijk en Duitsland kennen al wetgeving voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Nu Nederland nog. Het begint te schuiven. De rijkste westerse landen zullen de BIG Farma nog wel even blijven beschermen, maar ik was blij verrast te horen dat de Amerikaanse president Joe Biden het octrooi op vaccins tijdelijk wilde intrekken tijdens de coronacrisis.”